

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

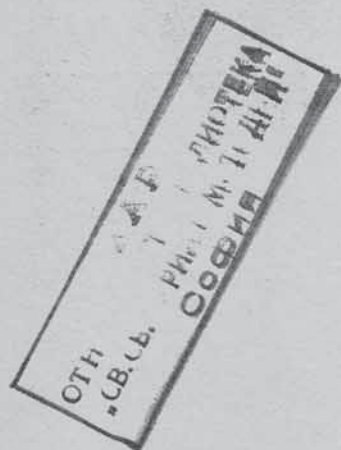
НАР. МУЗЕИ. БИБЛИОТЕКА
«ИЛИНДЕНЪ» ОХРИДСКИ
СКОПЈЕ

ИЗДАНИЕ
№ 6939.

15 FEB 1933

ИЗДАНИЕ НА ИЛИНДЕНСКАТА
ОРГАНИЗАЦИЯ

Съдържание:

1. † Димитър Михайловъ.
2. Илинденъ.
3. Носталгия.
4. Черти отъ живота и дейността на дѣдо Методий Кусевъ.
5. Убийството на гръцкия андартски войвода Фуфасъ.
6. Изъ живота на четитѣ.
7. Изъ революционнитѣ борби въ Ениджевардарското блато.
8. Пано Константиновъ.

НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА
НА БЪЛГАРСКОТО АКАДЕМИЧЕСКО
СЪОБЩЕСТВО
СОФИЯ

Интернационална банка на България

АКЦИОНЕРНО ДРУЖЕСТВО

София, ул. Графъ Игнатиевъ, 5.

Телеграфенъ адресъ: БУЛГАРБАНК

Телефони: 661 и 12-67

Внесенъ капиталъ . . . 32,275,000 лева

Резервенъ капиталъ . . . 8,167,000 лева

Учредена съ законъ отъ 15. януарий 1922 година отъ Българската народна банка и отъ Българската земеделска банка.

== ВЪРШИ ВСИЧКИ БАНКОВИ ОПЕРАЦИИ ==

Сконттира полици,

ПРИЕМА ЗА ИНКАСО: полици, чекове, товари-
телници и коносаменти.

КУПУВА И ПРОДАВА ЧУЖДА ВАЛУТА, БАНКНОТИ И ЧЕКОВЕ,

ОТКРИВА ДОКУМЕНТАРЕНЪ КРЕДИТЪ,

ПРИЕМА ВЛОГОВЕ: срочни и безсрочни,

КУПУВА И ПРОДАВА ЦЕННИ КНИЖА ЗА СМѢТКА НА ТРЕТИ ЛИЦА

.... Сконттира валантни записи.

КОРЕСПОНДЕНТИ ВЪ ГЛАВНИТѢ ЧУЖДЕСТРАННИ ПАЗАРИ

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

Редакторъ: ПЕТЪРЪ МЪРМЕВЪ

РСИ 8/1932/1933 o/1

КЛИМЕНТЪ ИЛИНДЕНЪ
СКОПЈЕ

152/080

✠ ДИМИТЪРЪ МИХАИЛОВЪ,
председателъ на Македонския националенъ комитетъ и водачътъ на македонското
легално освободително движение въ България, убитъ на 16. май 1932 година въ
София отъ коварни и наемни убийци.

Радостта и гордостта на македонската емиграция,
най-достойниятъ нейнъ представителъ и застъпникъ на оте-
чественитъ интереси,

ДИМИТЪРЪ МИХАИЛОВЪ,

на 16. май настоящата 1932 година падна убитъ въ София —
пронизанъ отъ куршумитъ на наемни убийци.

Издигналъ се до най-високото стѣпало на човѣшкото
развитие, тоя примѣренъ гражданинъ и съпругъ олицетворя-
ваше въ себе си всичкитъ добродетели, които образуватъ
ореола на достойния народенъ вождь.

Излъченъ изъ сърдцата на изтерзаната страна, той бѣ
поставенъ въ най-първитъ редове на нашата борба и съ се-
беотрицание, умение и тактъ водѣше сѣдбинитъ на свещената
наша родна земя.

Отъ висотата, на която той бѣ издигнатъ неприну-
дено, съ общото одобрение и радостъ на всички, съ свѣ-
тлата надежда, която неговиятъ рѣдкъ усѣтъ и духъ на при-
мирение вдѣхваха, по късна доба, следъ неуморенъ почтенъ
трудъ, тъкмо предъ прага на своя домъ, той бѣ поваленъ
на улицата отъ недостойни синове на поробената земя.

Съпруга — и мили деца осиротѣха; осиротѣ и мѣчени-
цата-Майка; челата на всички ни се покриха съ позоръ!

Кой отне нашата гордостъ!?

Кой прониза сърдцето, което туптѣше за Македония!?

Скъпа жертва предъ отечествения олтаръ!

Достоенъ войнъ на високия постъ!

Ти пролѣ своята кръвъ, ти присѣдини твоитъ кости
къмъ коститъ на безбройнитъ знайни и незнайни герои-мѣ-
ченици и съ своя примѣръ показа какъ трѣбва да се служи
на свещена кауза, народъ и отечество.

Нека твоята предана и безукоризнена дейность служи
за примѣръ предъ всички!

Нека твоята света жертва послужи за изкупление на
отечествената свобода!

Нека твоятъ неспокоенъ духъ се всели въ сърдцата
на всѣки македонски изгнаникъ и да запали огъня, който
е горѣлъ въ твоето сърдце, за да продължи борбата до-
край, та да бѣде единъ день Македония свободна.

Дълбокъ поклонъ предъ твоя прѣсенъ гробъ!

Да бѣде вѣчна твоята паметъ!

Илинденъ

И л и н д е н ь

Тая година изтичатъ цѣли 29 години отъ единъ величественъ и възвишенъ моментъ, когато на Илинденъ — 2. августъ 1903 година, надъ китното село Смилево, близо до Охридъ и Ресенъ, се разнесе гърмотевичната вестъ, че македонскиятъ робъ, буднитъ синове на злочеста Македония захвърлиха рало и мотика, грабнаха пушки и се наредиха подъ знамето на борческа Македония.

Въ тоя день надъ 20 хиляди македонски синове напуснаха домъ и челядъ и се хвърлиха въ неравна кървава борба съ пълчищата на султанската властъ. Бунтовната пѣсенъ на свободата огласи планинитъ и долинитъ на хубавата, но злочеста Македония. Революционнитъ знамена се развѣваха надлъжъ и наширъ изъ разбунтуваната и въстанала Македония.

Три месеци безстрашнитъ борци водиха борба, борба на смъртъ и животъ противъ прииждащитъ азиатски орди на врага, които се отдадоха на грабежъ и безчестия, на опожаряване и смъртъ. По този начинъ роди се безсмъртната *Илинденска епопея*.

По тоя начинъ буднитъ македонски синове показаха на Европа, на цѣлъ свѣтъ, че страната, която роди Св. Кирилъ и Св. Методий, въ която живѣе Св. Климентъ Охридски, който създаде българската култура и писменостъ, не може да търпи тежкото и непоносимо робство.

Ако направимъ единъ анализъ на Илинденската епопея, ще констатираме, че македонската революционна организация въ своята си борба въ Македония се е ржководила отъ хуманни чувства, безъ да повреди въ нищо мирното турско население. Ние ще приведемъ само два исторически факта изъ тая епопея, които красноречиво характеризиратъ до- блестната и честна борба на македонскитъ революционери.

Двама представители на революционния щабъ още рано на Илинденъ се явяватъ въ Охридъ при тогавашния български митрополитъ Методий, за да му съобщатъ, че въстанието е обявено. Владиката намиратъ въ градината. Следкато му цѣлуватъ ржка, единиятъ представителъ застава предъ него и съ видимо душевно вълнение отправя му следнитъ думи:

„Ваше Високопреосвещенство! Щастливъ се считамъ да Ви съобща, че нощесъ е обявено въстанието съ специаленъ манифестъ. Като Ви поздравявамъ съ първия въстанически день, азъ прося отеческа благословия за успѣха на нашето дѣло“.

Тая внезапна вестъ изненадва и въ първо време смуцава владиката. Обаче, събитието бѣ

толкова много велико, че то веднага надви на явилото се у владиката за моментъ смущение. Митрополитъ Методий следъ минута мълчание се прекръства и казва: „Богъ да ни бжде на помощъ“.

Обаче, току-що бѣ се започналъ разговорътъ съ владиката по въстанието, на пѣтнитъ врата се показва турско заптие, което съобщава, че каймакаминътъ кани владиката да отиде веднага въ конака. Дѣдо Методий, неосвободенъ още отъ първото си смущение, наново се смуцава отъ тази ненавременна сутринна покана на каймакамина.

Владиката не възразява нищо и, непридруженъ отъ никого, отива въ конака. Каймакаминътъ

Градъ Влашка-Клисура въ Костурска околия.

На 23. юлий (ст. ст.) 1903 година — три дни следъ прогласяването на Илинденското въстание — този градъ, който по това време бѣше турски мюдурски административен центъръ въ Костурската околия, биде превзетъ отъ съединенитъ Костурски чети начело на войводитъ и подвойводитъ имъ: Василъ Чекаларовъ, Иванъ Поповъ, Пандо Кляшевъ, Никола Андреевъ, Пандо Сидовъ, Петъръ Марковъ, Марко Ивановъ и други. Въ ржцетъ на революционната властъ градътъ остана до 15. следващия м. августъ, когато четитъ, подъ напора на силни турски войсковы части, бидоха принудени да го напуснатъ.

Превзимането на Влашка-Клисура и толковременното му държане отъ четитъ, бѣше едно отъ голѣмитъ постижения на Илинденската въстаническа акция въ Костурския край. Тая акция има въ сѣщия край нѣколко такива постижения — по-голѣми отъ тая въ Влашка-Клисура и по-малки отъ нея.

Мехди-бей, като никога, приема митрополита много вежливо, комуто прочита написания на турски езикъ и облепенъ презъ нощта по турскитъ улици *манифестъ* на революционния щабъ.

Каймакаминътъ, който до деня на въстанието се е отнасялъ особено неприязнено къмъ българитъ и систематично ги преследвалъ, сега, като по чудо, съвсемъ промѣня своето държане къмъ владиката. Каймакаминътъ развълнуванъ и съ сълзи на очи казва на митрополита, че отъ манифеста узнава какво той въ случая има вече работа не съ вулгарни разбойници, а съ истински идейни революционери, които сж само противъ турската официална властъ и турскитъ деребеи, но никакъ не и противъ мирното турско население. Въ желанието си на всѣка цена да запази града отъ каквато и да е напасть, той замолва митрополита да му гарантира, че въ града не ще се предприеме отъ страна на християнското население никаква революционна акция, като

сжщевременно увърлил владиката, какво и той не ще допусне никаква провокация от турска страна.

Следъ тия взаимни увърения и благопожелания, изказани по внушение, двата довчерашни противници, представители на две враждуващи нации, се раздѣлятъ най-приятелски, за да се предаде всѣки отъ тѣхъ на своя висшъ служебенъ дългъ.

Дѣдо Методий нарежда да се четатъ въ черквата „Св. Климентъ“ въ негово присъствие катадневни вечерни бдения, въ които се възнасяха топли молитви къмъ Св. Климента да закриля своя епрстоленъ градъ и да помага на започнатото свето

ската банка. Какъ? Въ късна вечеръ младитѣ революционери скжсватъ кабелитѣ на централното газово освѣтление. Минутно Солунъ потъва въ мракъ. Въ този мигъ се запалва фитилътъ и Отоманската банка е въ въздуха, като съ своя трѣсъкъ поставя цѣлото население въ смъртна тревога. Настѣпва паника. Всички сж зашемедени. Стражари и войници биятъ тревога. Почва се борба гигантска. Само нѣколцина млади революционери, въоръжени съ бомби, самоотвержено се борятъ, нѣкои отъ които дадоха живота си, а други изпитаха тежкия животъ на заточеника.

Приведенитѣ два исторически вече факта показватъ най-красноречиво за честната и доблестна борба на македонскитѣ революционери. Тѣ не отидоха денемъ да разрушаватъ джамиитѣ и да пакостятъ на мирното турско население. Солунскитѣ атентати бѣха протестъ срещу Европа, която търпи това робство; дори семейството, което живѣеше въ банката, съ нищо не пострада, защото часъ преди атентата бѣше предупредено да напусне банката.

Сжщото бѣше и съ Илинденското въстание, съ обявения манифестъ на турски, френски и български езици, предадени на Битолскитѣ консули, който манифестъ гласѣше: „Борци, щадете мирното турско население; борете се само срещу официалната турска власт“. Изказанитѣ думи на Охридския каймакминъ къмъ митрополита, какво отъ манифеста узнава, че въ случая има вече работа не съ вулгарни разбойници, а съ истински идейни революционери, рисува красноречиво доблестта и честността въ похватитѣ на революционната организация.

Но уви! Въпрѣки всички морални и материални жертви, що даде Македония, тя и днесъ е пакъ злочеста, дори много по-злочеста. Каточели безбройнитѣ жертви, дадени за свободата на Македония, бѣха малко. Изглежда, злата орисница на Македония иска още жертви. Тя ще ги даде. Родитѣ се млади македонски синове, окърмени съ революционенъ духъ и възпитани въ заветитѣ на славнитѣ борци—великани Дамянъ Груевъ, Гоце Дѣлчевъ, Тодоръ Александровъ и пр., не ще оставятъ своята родина въ робството; тѣ ще изпълнятъ своя священъ дългъ—дългътъ на доблестния и съзнателенъ македонски революционеръ. Тѣ иматъ вече предъ себе си македонската Илинденска епопея, която ще ги насърчава да изпълняватъ заветитѣ на падналитѣ борци за свободата на Македония.

П. М. Скопачковъ

Оцѣлѣлата частъ отъ нѣкогашното китно и чисто българско Костурско село Бобица

Съ своето челно участие въ църковно-училищнитѣ и революционни борби въ Костурския край, това село бѣше си навлѣкло силната омраза и на гърцитѣ и на турцитѣ. И когато на Илинденъ 1903 година бѣ прогласено Илинденското въстание, тая грѣцко-турска омраза се излѣ надъ него стихийно.

На 15. августъ (ст. ст.) 1903 г., въ деня на празника „Света Богородица“ и всрѣдъ разгара на въстанието, бѣсни и свирепи турски башибозушки пѣлчища, дошли отъ околнитѣ турски села, и редовна турска войска, къмъ командния персоналъ на която се числѣше и Костурскиятъ грѣцки митрополитъ Герасимосъ Каравангелисъ, следкато оплячкосаха селото изцѣло, подпалиха го отъ много мѣста и го опожариха. Отъ пожара биде пощадена — като по чудо — църквата „Света Богородица“; пощадени бѣха и нѣколко кжщи около нея. Всичко друго биде обърнато на пепелища и развалини.

Немобилизиранитѣ жители на селото, предизвестени за „душегубието“ — както тѣ се изразяватъ, което е било на пѣтъ да врѣхлети надъ тѣхъ, бѣха напуснали навреме селото и бѣха се приютили въ близколежещия градъ Влашка-Клисура и въ други сѣседни села. Тия отъ тѣхъ, които не бѣха успѣли да сторятъ това, бидоха избити отъ освирепѣлитѣ турски пѣлчища.

Днесъ, до оцѣлѣлата селска църква и надъ пепелищата на опожаренитѣ селски кжщи, стърчи „бѣлиятъ конакъ“ на единъ загнѣздилъ се, като таласъмъ, въ селото „храбъръ“ андартски войвода. Андартинътъ и конакътъ му символизиратъ нсвата робия, подъ която подпадна селото.

Село Бобица даде въ далечното минало македонскитѣ учители и просвѣтители Петъръ Орловъ и Златко Каратанасовъ, а въ революционнитѣ борби излжчи приказния Костурски войвода Манолъ Розовъ.

дѣло. А каймакминътъ, отъ своя страна, яхва конь и, придруженъ отъ нѣколцина конни стражари, обикаля изъ турскитѣ махали, увещавайки турското население да не прекжсва своята катадневна работа.

Другъ единъ фактъ: Като прелюдия на Илинденското въстание бѣха известнитѣ Солунски атентати, извършени пакъ въ 1903 год. — малко време преди Илинденъ. Солунскитѣ атентати навремето си направиха потресваще впечатление въ цѣла Европа по своя замисълъ и по начина на извршването. Нѣколцина самоотвержени млади и буйни синове на Македония хвърлиха въ въздуха Отоман-

Н о с т а л г и я

Измжченъ, плють, съ тжга чрезмърна,
Изнуренъ, голъ, следъ грозна съчъ
Прогони ме сждбата черна
Отъ роденъ край далечъ, далечъ.

При бурна нощъ, безчетъ страдания
Немилъ-недрагъ се скитахъ азъ
Катъ робъ презрѣнъ въ сълзи, риданя,
За да сразя злокобень часъ.

И... презъ море! Другъ свѣтъ, омаенъ!...
Тамъ параходъ, спаситель мой,
Захвърли ме въвъ кжтъ незнаенъ
Да найда миръ, животъ, покой.

Отъ роденъ брѣгъ, Родино мила,
По трудень пжтъ, безкраенъ ширъ
Забѣгнахъ азъ съ душа унила...
Сърдце тупти, играй безспиръ!...

Отъ врагъ жестокъ, отъ бичъ свѣтовень
Забѣгнахъ азъ онеправданъ,
Де нѣма кръвь и дѣхъ отровень,
Де нѣма мракъ и люта сганъ.

Но... й тамъ азъ клетъ, о край милъ, роденъ,
Тжга — душа ми леденѣй;
Отъ зла сждба, за домъ поробенъ,
За брата робъ животъ чернѣй.

О!... Боже мой, какъ азъ жаднѣя
Да мина вредъ наширѣ-надлѣжъ
Тозъ земень рай!... Какъ азъ копнѣя
Да видя домъ поне веднѣжъ!...

Но... ти търпи, Родино клета,
Народенъ духъ пази и знай,
Че пѣсенъта й на врагъ изпѣта —
Проблесна лжчъ далечъ!... Дерзай!

Долавямъ ти усмивка ледна,
Въздишки, плачъ, печаль навредъ.
Но що отъ туй, о ненагледна?
Ще победимъ! Напредъ, напредъ!...

Издадя зли, души продажни —
Яви се тазъ народна сметъ.
Какво отъ туй? Създаня гадни!...
О, Юди вий! подъ ножъ наредъ!

Отрекохте езикъ страдални
И вѣра, честъ безъ свѣнъ въвъ хоръ!
Родино, плуй пигмей кални!
О, мръсна сганъ! Позоръ, позоръ!...

Хе!... гледамъ азъ на великани
Духа-брилянтъ надъ роденъ край.
Покойници! О вий, титани!
Летете вси въвъ тозъ безкрай!

О!... приеми поклонъ сърдеченъ,
Надежда—цвѣтъ, най-милъ приветъ,
Родино ти, отъ край далеченъ
На скитникъ—синъ, на роба клетъ!...

гр. Станимака.

Тѣзъ духове безспиръ витаятъ
Навредъ отъ Шаръ до Светъ Атонъ;
Народенъ стражъ сж тѣ, сияятъ
За миръ, за край на робски стонъ.

И сочатъ ни тѣ идеала,
Трънливий пжтъ, свещенъ заветъ.
И нека ний хвърчимъ катъ хала
За свобода напредъ, напредъ!

Родино! ти си чаръ, омайна:
Поля—злато, рѣки-кристалъ,
Гори—букетъ! О всеотдайна!
Такава те е Богъ създалъ!...

Тѣзъ езера?... А планинитѣ?
Какви блага не криешъ ти!
А тѣзъ борци, борци—светцитѣ?...
О, радостъ, даръ! О, прелести!

Сълза пролѣхъ!... тжга ужасна!...
Душа страдай, сърдце копнѣй
За тебъ, за тебъ—земя прекрасна!...
Охъ!... охъ!... и ти за менъ пролѣй!...

Горя при тебъ азъ да се върна
Левентъ-юнакъ, преданъ твой синъ,
Поне веднѣжъ да те прегърна,
Поне веднѣжъ за мигъ единъ.

Да лѣйшъ надъ менъ ти жаръ цѣлувки,
Тжга—пелинъ, сълзи—порой;
Да глътна азъ нектаръ милувки,
Скжпъ майчинъ даръ за миръ, покой.

Обичамъ те и кръвь ще лѣя
При първи зовъ за свобода,
Тирани зли ще оредѣя
За дългъ свещенъ въвъ тазъ борба.

Очаквамъ азъ, Родино златна,
Народенъ гнѣвъ да разбѣснѣй,
Да пламне въ мигъ, о необятна,
И врагове да разпилѣй.

Тозъ день великъ вечъ приближава,
Кипи вулканъ, гърми Балканъ, —
Хей, бомбенъ адъ сигналъ ни дава
За вихъра на великанъ!

И нѣма азъ да те забравя —
Готовъ съмъ вечъ за люта бранъ
Срещу тегла, тормозъ, безправа
За тебъ, о край, да се отдамъ.

Ако ли туй не се изпълни,
Езикътъ ми да онѣмѣй,
И земни адъ да ме поглъне,
И моя домъ да опустѣй.

Г. Константиновъ

Черти отъ живота и дейността на дѣдо Методий Кусевъ

[Продължение отъ книга 10 (40)]

VII

Казахме по-горе, че дѣдо Методий Кусевъ биде заставенъ на стари години да изучава богословската схоластика въ Петербургската духовна академия. Като студентъ-богословъ той не се е ограничавалъ само съ специалността си, а се интересувалъ отъ всичко, каквото неговата зрѣлостъ и опитностъ въ живота и стремежа му за знания сж налагали. Той следи пресата, политиката, запознава се съ видни славянофилски представители, дипломати, публицисти, професори и други лично-

сти. Съ особено внимание и интересъ е четелъ писаното за Македония изъ вестници и списания, които сж обсъждали нейното положение и предстоящитѣ й реформи, споредъ чл. 23 отъ Берлинския договоръ. Изобщо, интересувалъ се отъ реални, съвременни и други такива въпроси, които би го поставили въ ролята му и напълно би го задоволили като българинъ отъ Македония. Той е билъ редовенъ посетителъ на тѣй нареченитѣ „Славянски обѣди“, на които сж присъствували тогава представителитѣ на елита на Петербург-

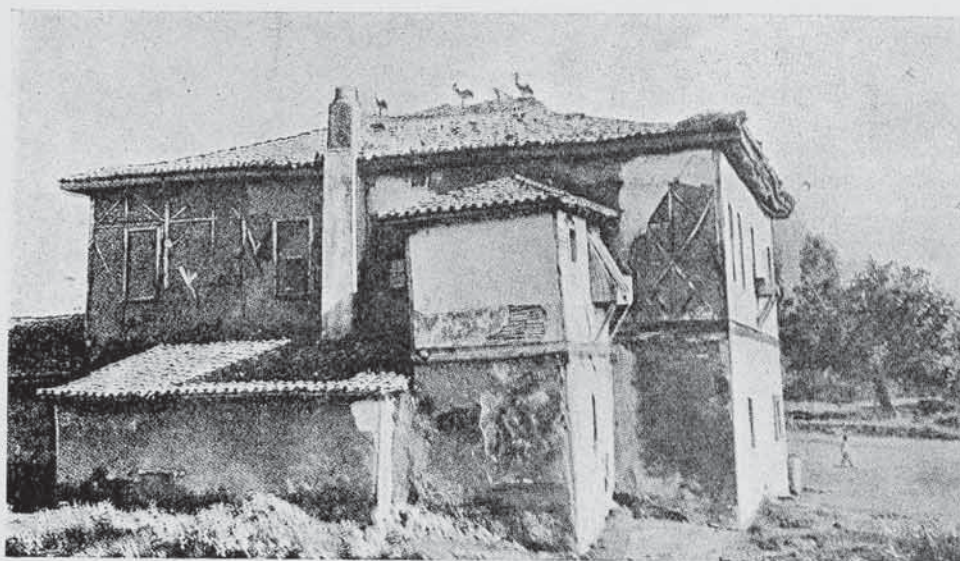
ското дворянско общество и въ които се е бистрѣла висшата славянска и православна политика въ случай на война.

Сръбски агенти, облѣчени съ разни титули, подъ ръководството на тѣхнитѣ пълномощни министри, сж шетали изъ висшето руско общество и правѣли пропаганда още тогава за възхитителното име „югославяни-православни“. Това име имъ било завещано отъ освободителната руско-турска война, когато имената българи и България не сж биле тѣй популярни, а сж минавали като християни отъ племето „южнихъ славянъ“. Нашитѣ българи и учешитѣ се въ Петербургъ не сж могли да бждатъ въ контактъ и близость съ обществото и пресата, защото сж били бедни и съ свършено друго въз-

свидетели съ своитѣ черкви и манастири, които синѣтъ на Вълкашина, Крали Марко — прави сърбинѣ — градилѣ за споменъ на своитѣ победи надъ агарянитѣ; разбира се, споменалѣ и за славната битка на Косово поле. Това не бѣше рефератъ, а една дръзка речъ, съ която безсрамно сърбинѣтъ заблуждаваше присѣтстващитѣ незапознати съ историята на балканскитѣ награди; целѣта му бѣше да препорѣча племето си за едничко на балканитѣ, което пази православната вѣра отъ турци и иновѣрци и което съ юнашеството си е завардило Европа отъ нашествието на турцитѣ. Ето защо дългъ било на православна и славянска Русия да подпомогне сърбитѣ, гдето и да се намиратъ тѣ, до свършеното имъ освобождение и обединение въ една силна

югославянска и православна държава на балканитѣ Най-подиръ благодарилъ на всички съчувственици на югославянската идея за издадената географическа карта на Балканския полуостровъ отъ Славянския комитетъ, въ която Македония бѣше отбелязана съ държавната боя на кралство Сърбия.

Доволенъ, че си казалъ урока както трѣбва и навреме, пълномощниятъ министръ приема поздравитѣ на околнитѣ си и съ ръкомахания отъ далечнитѣ редове. Подобенъ на артистъ отъ сцената, той се кланя и се хили на всички страни. Пълномощниятъ сръбски министръ не допускаше, че ще се намѣри нѣкой, който да му отговори и да го заприши въ задънена

Древна македонска кѣща

питание. Тѣ сж считали поведението на сърбитѣ за неприлично, нахално и дързостно, и не искали да се разправятъ съ тѣхъ по македонския въпросъ, за който две мнения нѣма въ науката.

Дѣдо Методий Кусевъ увѣряваше, че още тогава *денѣтъ се познавалъ отъ сутринѣта*, т. е. славянофилитѣ — политикани сж били студени къмъ схизматична България и сж симпатизирали на православна Сърбия. Той не е изпусчалъ случай предъ професори, студенти, духовници и други славянофили да влиза въ споръ по македонския въпросъ и открито, смѣло да заявява, че въ Македония нѣма сърби и че тамъ българското население може да живѣе съ всѣка друга народность, но не и съ сърбитѣ, които отъ незапомнени времена сж се държали вѣроломно и враждебно къмъ българитѣ. Съ сърбитѣ никой не може се разбра, нито пъкъ може да се живѣе съ тѣхъ: тѣ иматъ особенъ манталитетъ за себе си, за съседитѣ си и за бждещето на своята нация. Ние ще приведемъ една само случка изъ живота му, разказана намъ отъ самия него преди балканската война, която най-добре очѣртава високия патриотизмъ и любовта къмъ Родината на дѣдо Методия Кусевъ.

Въ едно събрание на „Славянскитѣ обѣди“ сръбскиятъ пълномощенъ министръ реферира, че Македония е населена съ старосърбианци, които, удавени отъ схизматичитѣ българи и притиснати отъ турскитѣ власти, не смѣятъ да обявятъ народностьта си. Прилепъ и околността му биле

улица. Повечето отъ слушателитѣ мълчеха, а тия, които бѣха въ течение на зачекнатитѣ отъ него въпроси, се подсмиваха и иронично го поздравляваха.

„Азъ слушахъ съ мѣжа — каза дѣдо Методий — хитритѣ му извѣрствания за Македония и щомъ свърши речѣта си отидохъ предъ ректора на Духовната академия да искамъ благословението му, бидейки студентъ, за да отговоря на изказаната речъ. Разреши ми се съ готовность.

„Още съ обръщането ми къмъ събранието, настана едно смущение и раздвижване между нѣкои срѣди. Азъ взехъ думата не да защита историческиѣ истини, които ораторѣтъ-министрътъ тѣпчеше безскрупулно, а да се поставя въ ролята си като българинъ отъ Македония и да избавя отъ заблуда присѣтстващитѣ видни и почтени членове на Славянския комитетъ — ми каза живо дѣдо Методий Кусевъ.

„Започнахъ думата си съ благодарность къмъ всички политици и общественици, които сж работили словомъ и дѣломъ за доброто на моята нещастна родина — Македония.

„Азъ съмъ македонецъ и съмъ роденъ въ чисто българския градъ Прилепъ.

Съ тия думи дѣдо Методий Кусевъ изказа възмущението си срещу заблудата, че населението на Македония било сръбско и описва теглилата на съотечественицитѣ си прилепчани презъ време

на турското робство, когато сж отивали въ Сърбия да търсят работа и просвѣта.

„Набърже пребродахъ историята на българския легионъ въ Бѣлградъ, предателствата на сърбитѣ при всѣко опитване на българитѣ да подигнатъ въстание срещу турцитѣ за освобождението си и пакоститѣ, които доднесъ вършатъ на свободна България, всѣки успѣхъ и напредѣкъ на която гледатъ съ завистливо и злобно око. Безъ забикалки обяхихъ на събранието, че сърбитѣ сж вѣковни наши врагове — завистници и че манталитетътъ имъ спрямо българския народъ е непоправимъ: тѣ престъжно проповѣдватъ, че на Балканитѣ нѣма мѣсто за българитѣ. Съ географическата карта, издадена отъ Славянския комитетъ, се подхранватъ тия чувства и мисли между двата братски народа. Матушка Русия не бива да бжде къмъ едни сжщинска майка, а къмъ други мащеха. За смѣтка на разпокжсана България освободителката ни доста много облагодетелствува Сърбия. Обаянието на Русия между българитѣ се губи съ такива карти, които отрано предаватъ българска Македония на сърбитѣ, преди да се въведатъ обещанитѣ ней реформи споредъ Берлинския договоръ. Нека се знае отъ всички, че между тия два народа разбирателство и помирение не може да има, докато сърбитѣ не заживѣятъ братски съ своитѣ сѣплеменници хървати, черногорци и други и докато свободна България не се обедини въ своитѣ етнографически и географически граници на Балканитѣ.

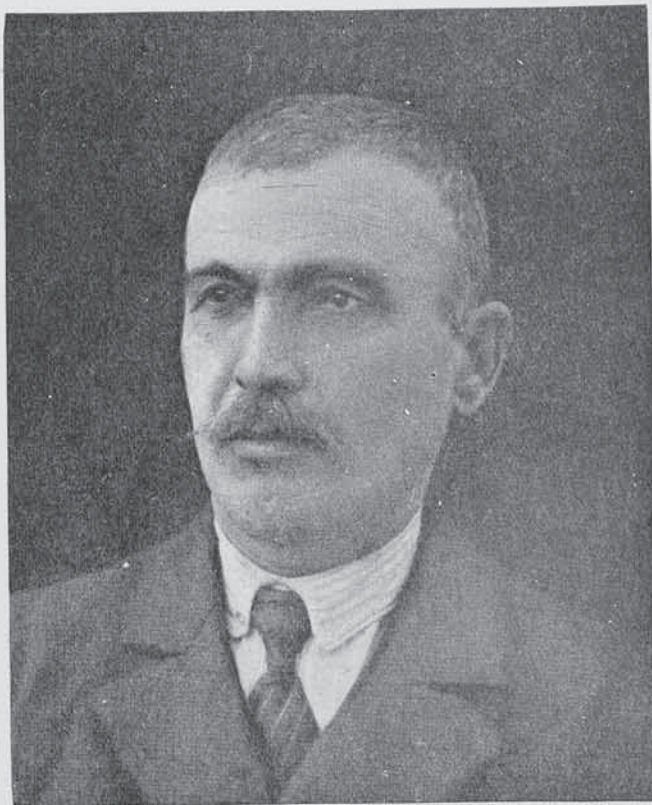
„Продължихъ по-нататкъ, че Македония се населява отъ разни народности, но преобладаваща е българската. Така ни учатъ: историята, географията, етнографията и разни международни и политически и държавни актове. Македония още отъ епохата на възраждането ни стои на първо мѣсто въ борбата за духовни и политически права на българския народъ. Тя даде редъ дейци — патриоти, които не могатъ се забрави и които вѣчно ще напомнятъ на човѣчеството, че Македония е българска и трѣбва да бжде освободена и независима. Детето не бива да се сѣче: то ще порастне и ще познае майка си. Тукъ се разисква предвзето, неизучено и нарочно се изопачава истината, за да се угоди на известна политическа фантазмагория.

„Македония е майката на славянството и православието. Тя даде велики хора на човѣчеството. Солунъ е родното мѣсто на двамата братя Св. Кирилъ и Св. Методий — славянскитѣ просвѣтители. Въ Охридъ е светителствувалъ Св. Климентъ и оттамъ ученицитѣ му сж разпространявали християнската цивилизация по цѣлия славянски свѣтъ. Тая страна днесъ отъ всички славянски земи е облѣна въ скръбъ и тъга, изнемогва, оставена въ мрака на невежеството безъ пастири и безъ учители, които да проповѣдватъ словото Божие на български езикъ.

„Македония е плячка на разни пропаганди, които гонятъ езика на българското население, пре-

следватъ народността му и нѣма сигурност за свободенъ животъ. Тя е най-нещастната и онеправдана област, бждещето на която се тъкми да бжде още по-злочесто и неизвестно!

Съ такива остри и правдиви думи дѣдо Методий разкритикувалъ и оборилъ твърденията на сръбскитѣ учени и на заблуденитѣ нѣкои руски дипломати — славянофили и учени по славистиката. Графъ Игнатиевъ, който присѣствувалъ на събранието, му благодарилъ и изказалъ съжаление, че нѣма такива оратори българи, които и въ другитѣ главни

Христо Н. Пасковъ отъ с. Пжтеле (Леринско), членъ на Демирхисарското горско началство презъ време на Илинденското въстание и спасителъ на Демирхисарското бойно революционно знаме [Вижъ статията: „Въстаническото знаме на Битолския Демирхисаръ“, книга 8 (38), стр. 7]

градове на Русия да държатъ беседи по македонския въпросъ; помолилъ го често да посещава тия събрания и да взема думата по българскитѣ работи. Картата на Славянския комитетъ следъ речъта на дѣдо Методия била поправена, като се отбелязала тѣй наречената спорна зона съ боята на сръбската държава, а останалата граница на Македония била открита, т. е. безъ всѣкаква боя откъмъ България. По тоя начинъ дѣдо Методий Кусевъ запази Родината си и изпълни дълга си като културенъ човѣкъ срѣдъ най-отчаянитѣ славянофили, които съ политиката си съсипаха себе си, за да издигнатъ Югославия. (Следва).

Убийството на гръцкия андартски войвода Фуфасъ

(По лични спомени)

Кайлярска околия е въ непосредно съседство съ старата гръцка територия. Населението на повечето села отъ тая околия е чисто българско, но винаги е било обектъ на гръцка пропаганда. Поради това, колкото националното самосъзнание на бъл-

гаритѣ въ тая околия е било по-високо и заможността имъ по-завидна, толкова повече тѣ сж били прицелна точка за двойния гръцки тероръ — чрезъ патриаршията и чрезъ андартитѣ.

Най-заможното и най-знатното семейство на с

Палеоръ (пет километра североизточно от града Емборе) е това на дѣдо Киро Бънчеловъ: пет жени сина, чиито челяди броеха повече отъ четиридесет члена. Само единствената дъщеря на дѣдо Киро бѣ омъжена въ Емборе. Освенъ кжщитѣ, въ които живѣха синоветѣ на дѣдо Киро, семейството притежаваше и други постройки, въ които се помѣщаваша семейно ратаитѣ. Четири отъ братята обработваха бацинитѣ и свои имоти въ околността на селото, а петиятъ — Колчи (Никола), който бѣ следвалъ класно училище въ Цутилъ, бѣ учителъ въ Емборе.

съзнание на дѣдо Кировото семейство. Устройватъ засади на стария вече дѣдо Киро, поставятъ бомби въ стаята на учителя. Като по чудо, нападнатитѣ оставатъ незасегнати отъ тия покушения. Гърцитѣ опитватъ друго сръдство: предлагатъ на Колчи 200 лири годишно възнаграждение да псалва (пѣе) въ черква по гръцки. Едновременно тѣ опредѣлятъ 2,000 лири за главата на сжщия учителъ. Не успѣватъ, обаче, нито да подкупятъ учителя, нито да го погубятъ.

Недоволни отъ слабитѣ успѣхи на пропагандата си, решаватъ презъ лѣтото на 1907 год. да

Челядта на дѣдо Киро Банчеловъ отъ с. Палеоръ (Кайлярска околия)

Въ продължение на тридесет години гръцката пропаганда се стремѣше чрезъ подкупи, убийства, поддържане църкви и училища, да елинизира българското население въ Кайлярската околия. Успѣхитѣ на тая пропаганда, вършена съ толкова жертви, не бѣха много задоволителни. Въ с. Палеоръ гърцитѣ успѣха да привлѣкатъ на своя страна петнадесетина български семейства, за чиито деца откриха гръцко училище. Съ подкрепа на турското правителство, гръцката патриаршия постигна още единъ успѣхъ: да наложи службата въ единствената селска черква да се извършва на смѣни — на славянски и гръцки.

Тия успѣхи не задоволиха гърцитѣ. Българското население въ подавяващото си мнозинство остана привързано къмъ заветитѣ на дѣдитѣ си. А най-видно и най-многобройно измежду семействата на с. Палеоръ бѣ, както казахме, това на дѣдо Киро Бънчеловъ. Неговото влияние бѣ отъ решително значение за духа на българщината не само въ родното му село, но и въ цѣлата околност. Гърцитѣ добре знаеха това, затуй въ продължение на 10—15 години пускаха въ ходъ всички сръдства, за да сломятъ непоколебимото национално

приложатъ въ широкъ размѣръ изпитаното сръдство за денационализиране едно население — да изтрѣбятъ най-влиятелнитѣ и заможни хора въ околията. Съставятъ се нѣколко чети подъ общата команда на гръцкия капитанъ Фуфасъ. Тия чети нападнатъ Емборе и изгарятъ нѣколко кжщи, между които и тази на тамошния учителъ Михалъ Николовъ. Освенъ другитѣ жертви на това нападение, била и майката на учителя, която изгорѣла въ подпадената имъ кжща.

Петнадесет дни следъ това, обединенитѣ гръцки чети, подъ водителството на сжщия капитанъ Фуфасъ, нападнатъ и с. Палеоръ. Нападението е станало привечеръ. Четницитѣ обграждатъ селото и почти безпрепятствено стигатъ сръдището му. По пята си тѣ изгарятъ всички постройки на дѣдо Кировото семейство и убиватъ двама отъ неговитѣ слуги. Главниятъ обектъ на нападението, обаче, е семейството на починалия преди това дѣдо Киро. Затова четницитѣ обкржватъ кжщата му. Но тукъ тѣ срѣщатъ решителна съпротива. Кжщата е триетажна, съ високо-изградени каменни основи и метъръ и половина дебели стени. Освенъ това, кжщата е изградена така, че представя цѣла кре-

постъ, пригодена за дълготрайна отбрана. Защитници на семейството въ тоя моментъ били двамата дѣдо Кирова синове — учителътъ Колчи и по-малкиятъ му братъ Лука, подпомогнати отъ селския пждаръ Георги Айтата, който служелъ и като лична охрана на учителя.

Между многобройнитѣ андарты и само тримата отбранители се завръзва ожесточена престрелка. Гърцитѣ напиратъ да наближатъ кжщата, за да я подпалятъ. Тѣ си служатъ съ пушки, револвери и ржчни бомби. Защитниците съ върна пушечна стрелба повалятъ всѣкиго, който наближи дворната врата. Пушечната престрелка се примѣсва съ словесна: гърцитѣ псуватъ екзархията и всичко българско, а защитниците се присмиватъ надъ патриаршията и на безплоднитѣ ѝ покушения надъ българщината. Престрелката продължава цѣли три часа. Нападателятѣ сж многобройни, тѣ каточели взематъ надмощие — все повече напиратъ на заключената дворна врата. „Макаръ само единъ отъ насъ да остане, пакъ ще изгори и тая кжща“ — заканва се капитанъ Фуфасъ. Околнитѣ кжщи горятъ. Въ решителния моментъ Колчи отваря кжщната врата и оттамъ стреля. Гръцкитѣ куршуми съскатъ изъ кжщата. Тѣ улучватъ една баба, която пада мрътва, улучватъ стринка ми, която и доднесъ е инвалидъ съ една ржка, и нѣколко други. Но тримата защитници, каточели закриляни отъ Провидението, оставатъ незасегнати и мъжествено водятъ борбата.

Въ момента, когато храбритѣ защитници на родъ и честъ сж вече изтощени и едва ли не отчаяни отъ неравната борба, андартитѣ преставатъ да стрелятъ. Що е станало? Защо всичко така внезапно утихна? Дали гърцитѣ сж се оттеглили, или това е нѣкаква хитра маневра? Минава още известно време — пакъ тишина. Колчи, съ рискъ на живота си, решава да узнае, що е станало. Нощта е тъмна. Той излиза отъ кжщи и се шури по мегдана. Тукъ-таме се ваятъ труповѣтъ на убититѣ андарты. Колчи разглежда всѣки трупъ. Между другитѣ, той съзира и трупа на самия капитанъ Фуфасъ и си обяснява всичко: следкато е билъ убитъ вождѣтъ имъ, андартитѣ се разбѣгали. Колчи обискира убития капитанъ и прибира намиращитѣ се у него документи. Той предава на следния день тия документи на главния учителъ въ Емборе Иванъ Василевъ, който, отъ своя страна, ги депозирва въ българското консулство въ Солунъ.

Нападението надъ с. Палеоръ не остана незабелязано въ Емборе. Майка ми — омъжената дъщеря на дѣдо Киро — бѣше увѣрена, че гръцкото нападение е насочено къмъ бащината ѝ кжща. По числеността на нападателитѣ и по-честата стрелба майка ми допуска, че кжщата е изгорена, а братята ѝ и останалитѣ ѝ роднини — избити. Майка ми бѣ полумрътва отъ скръбъ: плачѣтъ и охканията ѝ не стихнаха до съмнало. И нѣмаше човѣкъ, който въ тая злокобна нощъ да ни донесе успокоително известие отъ нещастното с. Палеоръ! Рано сутринъта, азъ — тогава невръстно момче, въоръженъ съ револверъ, се отправихъ къмъ нападнатото село. Всичко бѣше се умирило. Бѣше пристигнала турска войскава часть. Турскитѣ войници бѣха съблѣкли горнитѣ дрехи на убититѣ андарты, ала самитѣ трупове лежаха тамъ, дето бѣха па-

дали. Видѣхъ трупа на капитанъ Фуфасъ. Бѣше едъръ охраненъ човѣкъ, черноокъ, съ интелигентно лице, украсено съ гжста, алабросъ остригана коса и съ шпицъ брада. По долнитѣ му дрехи бѣха извезани монограми.

Като влѣзохъ въ дѣдовата си кжща, посрещна ме вуйчо ми Колчи. Той ме цѣлуна и ми каза: „Иди и кажи на майка си, че сме живи и здрави!“ Следкато получихъ още нѣкои сведения около нападението, побързахъ да се върна въ Емборе и да успокоя майка си. Гъркоманитѣ въ това село,

Ламбо Комитовъ (влѣво) отъ с. Аладинъ, Варненско. Билъ е четникъ въ четата на Кольо Левтеровъ. Презъ време на голѣмата война, въ която взе участие като войникъ, стана жертва при желѣзопжтна катастрофа, отивайки си въ домашенъ отпускъ. Коста Гжсковъ — Звездара отъ с. Баница, Леринско. Билъ е четникъ въ четата на войводата — капитанъ Христо Саракиновъ

като узнаха за смъртъта на капитанъ Фуфасъ, гузно се прибраха въ кжщитѣ си.

Кой е убиецѣтъ на капитанъ Фуфасъ? — Единъ отъ тримата самоотвержени защитници на дѣдо Кирова кжща. Но кой именно отъ тѣхъ — не може да се установи. Нощта е била тъмна, стреляло се е по всѣки приближаващъ се до кжщата андартъ, безъ да се различи, кой е той. Допускамъ, че убиецѣтъ е пждарѣтъ Георги Айтата, който по геройство не е отстъпвалъ на вуйчовцитѣ ми. Въ всѣки случай, освенъ тримата храбри защитници на дѣдо Кирова кжща, никой другъ не е взелъ участие въ тая трагична самоотбрана.

Д-ръ М. Кузовъ

Изъ живота на четитѣ

Раздѣла

(Споменѣ)

6. септемврий 1903 година. Сутринь. Повече отъ 50 огньове сега пѣстрятъ котловинката край северния брѣгъ на Брѣзнишкото езерце. Юнаци, насѣдали около тѣхъ, сушатъ мокритѣ си дрехи, закусватъ, пушатъ и оживѣно приказватъ. Цѣлата нощъ бѣ вальло ситенъ дѣждецъ и азъ, цѣлъ измокренъ, щомъ се събудихъ, станахъ и отидохъ при близкия огнецъ да се постопя и изсуша мокритѣ си дрехи.

— Е, другарю — запита ме единъ четникъ, щомъ седнахъ — какъ бѣ снощи? Доволни ли останахте? Видѣхте ли какъ лудо се веселятъ комити!

— А какъ прекарахте нощта, какъ спяхте подъ дѣждеца? — запита ме веднага другъ четникъ. — Сигурно, не тѣй добре както у дома си въ София: въ уютна стая, надъ меки дюшечи, топли завивки и мила женица.

И веднага той ми подаде цигара и чашка съ кафе.

— Да, другари, вълшебна, омайна бѣ миналата вечеръ, лудо се веселихме снощи, приятенъ бѣ и сънятъ на мократа трева, подъ тихия шепотъ на дѣждеца, съ пушка до раница възглавка. Увѣрвамъ ви, никога не съмъ спалъ у дома си тѣй сладко, тѣй добре, както тази нощъ.

Наистина, тукъ, изъ Пиринъ-планина, не е тѣй безопасно, тѣй приветливо и уютно, както у дома, но, при зова на Родината, при зова за помощъ на брата робъ, предъ свещения олтаръ за свободата на Македония, всѣки грѣбва да жертвува всичко, що има, всичко, що му е свето и скъпо, всичко, що му е мило и драго, дори и живота си. Това е най-великиятъ, най-възвишениятъ, свещениятъ дългъ за човѣка, билъ той ученъ и неукъ, богатъ и сиромашъ, семеенъ и самецъ. Да, тежъкъ е кръстътъ, господа, що носимъ ние; но той е свещенъ и води къмъ възходъ, къмъ свѣтлина, къмъ свобода, миръ и правда. А какво бѣ снощи, нощесъ?! Черни облаци бѣха се надвесили надъ насъ, хубавъ дѣждецъ здравата ни измокри, но на, сега пѣкъ, каква промѣна! Какво приятно, прелестно утро! Никакъвъ вѣтрецъ, никакво облаче въ синьото небе; чистъ, свежъ въздухъ! А езерцето, вижте го, колко е то сега красиво, тихо и мило! Слънцето, скоро и то ще грѣйне и ще стопли, ще ободри и развесели насъ, земята и

всичко живо въ нейнитѣ недра, въ майката — природата. Така е и въ живота, така ще бѣде и въ борбата за свободата на Македония.

Е, ами вие доволни ли сте отъ всичко? — запитахъ на свой редъ и азъ.

— О-о-о-о! Весело, много весело прекарахме снощи, какъ да не сме доволни! И какви юнашки пѣсни пѣхме, какви комитски хорѣ играхме! — отговориха нѣкои.

— Пѣкъ и се нахранихме до насита съ месо — додадоха други.

— Де така всѣкога да бѣде! — въздѣхнаха всички.

— И това ще бѣде, другари, кога царство наше дойде, кога Македония свободна бѣде — отговорихъ азъ.

— Скоро, скоро и това ще бѣде, на Кръстовденъ — отвърнаха нѣкои.

При тия разговори, Петъръ Касапчето, побратимътъ на Дончо войвода, се доближи до менъ и ми съобщи, че е запазилъ моя дълъ — четвъртъ тлѣста, добре опечена овца и додаде, какво генералъ Цончевъ, снощи, пѣкъ и тази сутринъ, питалъ мнозина за мене.

Щомъ чухъ това, поблагодарихъ за кафето и добрия приемъ, напуснахъ дружината и тръгнахъ да дира генерала.

Намѣрихъ го на една малка височинка, босъ, полуголъ, наметнатъ съ една шинела. Тукъ, седналъ край малкъ огнецъ, генералътъ си сушеше чорапи, навуша, дрехи, а пѣкъ Петъръ Подуяковъ

стъкмиваше огнеца и приготвяваше чай.

Цончевъ, весело, засмѣно ме посрещна, похвали ми се отъ приятно прекараната подъ дѣждеца нощъ и ме запита за причинитѣ на моето отсъствие отъ съвета и отъ компанията презъ миналата нощъ.

Азъ стоя правъ, рѣжа хапки отъ сомунъ хлѣбъ, лакомо ямъ и обяснявамъ причинитѣ за моето отсъствие.

— О, не само Вие, ами и азъ и всички се любувахме и се възхищавахме отъ това, що ставаше тукъ на върха на Пиринъ-планина.

И каква бѣ чудна, вълшебна нощъ! Какъ се веселиха момчетата!

И всичко това става въ сърдцето на една чужда, враждебна намъ държава! . . .

Георги Ив. Бѣлевъ, роденъ презъ 1868 година въ гр. Охридъ. Математикъ. Членъ-касиеръ на Върховния македоно-одрински комитетъ Михайловски—Цончевъ. Презъ Илинденското въстание секретаръ на четата на войводата-капитанъ Йорданъ Стояновъ. Следъ това: директоръ на Бургазката държавна търговска гимназия, директоръ на Солунската мѣжка реална гимназия (последниятъ директоръ и гимназиаленъ учител). Сега началникъ на отделение при Дирекцията на държавнитѣ дългове

Наистина, колко е слаба, колко е немошна и гнила тая Турция!...

И нашите български управници все още се двоумят и се страхуват да се намесят в борбата! Какво престъпление вършат те спрямо Македония! И какъв велик грех ще извърши България, ако и сега, при тия толкова удобни моменти, не изпълни своя дълг и не изтръгне заедно с нас свободата на Македония!

Тук, генералът въздъхна тежко, сви вежди и устни, загледа се далеч в простора и се замисли. После се вгледа в мене и усмихнато ми каза: Ама, другарю, ти така сладко ядеш сухия хляб, че и менъ се прищя. Моля те, отръжи ми малко!

Седнах сега при генерала и сладко ядохме с него сухия хляб. После, Петър Подуяков ни поднесе чай и тук, край огнеца, дълго беседвахме с генерала за положението на Турция, на България, за въстанието, за европейска намеса, както и за важните решения, взети в сношния войводски съвет.

Решено било: въстанието в Сърския революционен окръг да бъде обявено на 14. септември — Кръстовден, и да бъде то общо, повсеместно и навсякъде едновременно, при което четите на войводите: Йордан Стоянов, Борис Стрезов, Петър Дървингов, Дончо Златков и Яне Сандански да действуват в Мелнишко; четите на войводите: Димитър Атанасов, Михаил Чакров, Стоян Малчанков и други — в Неврокопско, а четите на войводите: Анастас Янков, Александър Манов, Христо Танушев, Димитър Зографов, Кольо Левтеров, Цветко Бизев, Кочо Молеров и др. — в Разложко. Главният пък щаб начело с генерал Цончев и Димитър Стефанов да бъде в Банския балкан.

Към 9 часа сутринта, войводата Кольо Левтеров съобщи на генерала, че въстана били докарани от Организацията 7 товара с хляб и 2 товара с захар, кафе, чай, тютюн, балсама. По нареждане на генерала, всичко това бърже се разпредели и раздаде.

Обяд. Следкато се нахранихме, войводите съобщиха на четите си часа на тръгването; също съобщиха, коя чета де ще замине и действува.

След тая вест, край езерцето, въстана, всичко се раздвижи, закипна. Сега, всеки се прибира и бърже стига. Генерал Цончев събра войводите на последна среща — да размислят мисли за мърките, които трябва да вземе всеки войвода при въстанието, за тактиката на въстаниците, за връзките, които трябва да съществуват между четите и щаба, както и между отделните групи въстаналите мѣста.

Най-сетне дойде и очакваният час за тръгване.

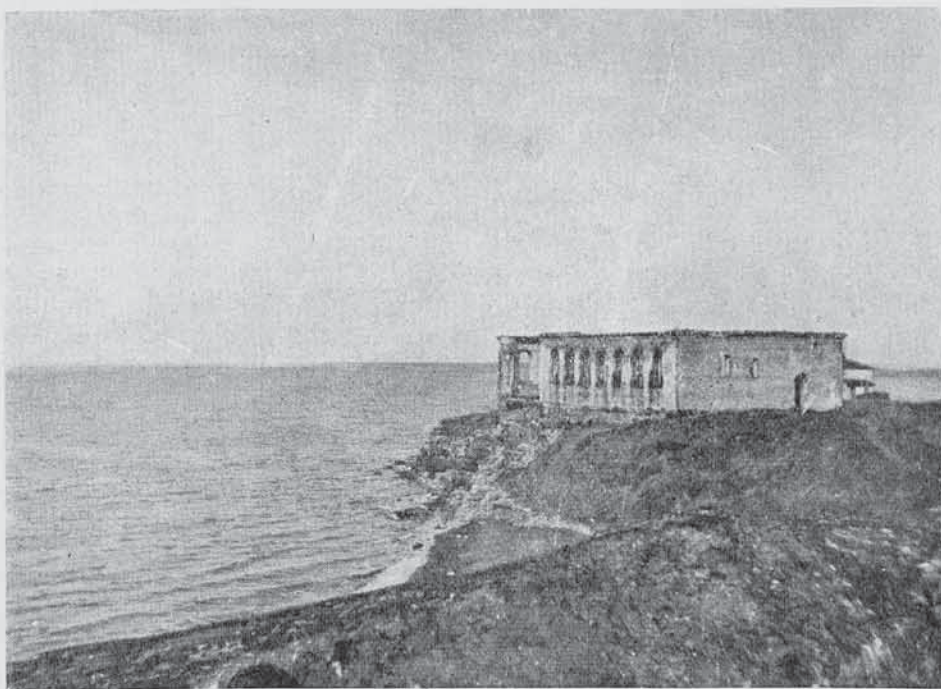
Часът е един след обяд. Слънцето, спрѣло

се въ зенита, мило ни гледа. Тих вътрец повѣва и нѣжно ни гали. Трева и близка гора излеко се люлѣят и тайнствено нѣщо шепнатъ.

Езерцето, и то сега се вълнува, играе, танцува и нѣжно, сладко пѣе: плисъ... плясъ... шляпъ... шляпъ...

Три юнашки птици — гиганти орли, разперили мощни криле, бавно, величествено се движатъ въ небесните простори надъ котловината, зорко ни гледатъ и се любуватъ на нашия юнашки каляфетъ.

А ние, повече отъ 720 четници и войводи, събрани на малка хайдушка полянка, не много далеч отъ брѣга на езерцето, всички въ пълно въоръжение, готови за походъ и бой, бодро, весело

Кът отъ Прѣспанското езеро

беседваме, живо, въодушевено приказваме за нашите славни боеве с турските пълчища при Етипица, при Албутина, при Георгийца, при Пиринската ливада и въ селото Пирин, чакайки с нетърпение заповѣд отъ генерала за раздѣла.

И когато тая заповѣд се даде, вмигъ всичко се раздвижи.

О, каква е мила, дивна сега картина! Македонци, тракийци, добруджанци, мизийци, чада на единъ народъ, на една майка — България, всички борци за свобода и правда, сега, изъ тия върхове на Пирин, весело се прегръщаме, успѣхи си пожелаваме и съ радостни цѣлувки клетва запечатваме: да сложимъ буйни глави, юнашки кости за народни мечти, за народни идеали.

И при силно туптещи сърдца, при хиляди благопожелания на генерала, въ 2 часа следъ обяд, стана нашата раздѣла.

Ние, нашата група, потеглихме на северозападъ — за Мелнишко; генерал Цончев, полковник Янков, Димитър Стефанов и тяхната група, съ ранените и неджгави 6 четника, потеглиха веднага следъ насъ на северъ — за Разложко, а Димитър Атанасов съ неговата група остана тамъ — въ Неврокопско.

Г. Ив. Бѣлевъ

Изъ революционните борби въ Ениджевардарското блато

(По спомените на четника Стоянъ Тр. Хаджиевъ, съобщава Христо Шалдевъ)

[Продължение отъ книга 10 (40) и край]

Вечерта 70 души четници качихме се на 35 лодки и по известните намъ водни пътеки стигнахме брѣга при с. Нисия. Частъ отъ нашата чета остана да пази лодките, а другата частъ съ Воденската чета обгради селото и го подпали отъ нѣколко страни. Намиращите се въ селската кула-конакъ двама сеймени почнаха да стрелятъ, но и двамата бѣха убити. Американскиятъ кореспондентъ бѣ оставенъ при лодките и когато селото се подпали и се завърза сражение съ сеймените, казалъ на другаря си Атанасъ Тунозлиевъ отъ с. Куфалово: — Танасе, огънь, огънь!

Кичевски милиционери подъ командата на Илия Русевъ (първиятъ вдѣсно съ гуната) — десетаръ отъ четата на Иванъ Наумовъ-Алябака

— Огънь, я. Това е отмъщение за злодеянията на гърците.

— Ева, Ева! — провикналъ се Сонексънъ.

— Танасе, деца ще колятъ ли?

— Ще колятъ, я — отвърналъ му Танасъ.

— Бре, бре, бре! — очуденъ извикалъ Сонексънъ. Тоя разговоръ между двамата после, както и сега, ни служеше за развлѣчение, когато ставаше дума съ другари за нападението на с. Нисия.

Споредъ предварителното нареждане, нападението и изгарянето на с. Нисия трѣбваше да трае единъ часъ. Но поради завързалото се сражение между четата и двамата сеймени, както и поради нареждането да се изпразни селото отъ населението и добитѣка, измина се двойно повече време, та съ това се даде възможностъ на намиращите се наблизко андартѣ да се събератъ и ни нападнахъ при отстъплението ни къмъ блатото. Обаче, андартите откриха огънь отдалече и следъ дадени нѣколко наши залпа, тѣ замлъкнаха, та ние, необезпокоявани, качихме се на лодките и се прибрахме въ колибитѣ си.

По туй време, по неизвестни намъ причини, недоразуменията въ Воденската чета бѣха се изострили до голѣма степенъ и свършиха съ печалната кончина на войводата ѝ. При идването ѝ въ района, презъ пролѣтѣта на 1907 година, тая чета е носила съ себе си 105 нови манлихерови пушки и 40,000 патрони за нуждите на Воденско и Ениджевардарско, поради честите нападателни действия на съвмѣстните турско-грѣцки въоръжени сили противъ Организацията и българщината въобще въ тоя край. Но когато четата е пристигнала въ Гевгелийско, поради усиленото движение на турските потеражийски отряди, тя е била принудена да предаде цѣлия материалъ на Балинския ръководителъ Григоръ, който, за по-голѣма сигурностъ да не бѣде откритъ, го заровилъ въ земята на своя районъ. Цѣли деветъ месеци тоя материалъ стоя заровенъ и когато се развиваха горните събития и нуждата отъ боевъ материалъ отъ денъ наденъ ставаше по-голѣма, Апостолъ съ Тодорчо отъ Воденската чета и четирима четници заминаха за Балинци, за да прибератъ и пренесатъ материала въ блатото. Обаче, при пренасянето на материала четата била открита въ Тушимското землище, близо до Гумендже, кждето се завързало сражение между нея и пристигащите откъмъ с. Боймица турска кавалерия и пехота. Въ това сражение паднаха убити четниците Мино Петгъшки, Христо Боймички и Дино Дърмишки. Спасиха се Апостолъ, Тодоръ и Дино Куфалски. Материалътъ бѣ спасенъ и пренесенъ въ блатото и складиранъ въ колибата „Корчуфка“ преди пристигането на султанския пратеникъ Нури бей.

Когато отидохъ въ колибата при войводата, за да взема за десетката си отъ новопристигналия материалъ, той ни обади, че Ениджевардарскиятъ първенецъ Хаки бей, който често кореспондираше съ него и му доставяше нужните за четата съестни продукти и други предмети, искалъ да се види съ него и да му представи единъ султански пратеникъ, пристигналъ отъ Цариградъ, и като авджия спрѣлъ се въ Ениджевардаръ. За мене и за четниците не бѣше известно, дали самъ Апостолъ поискалъ подобна среща или пъкъ му е било заповѣдано да направи такава съ пратеника. Но за насъ всичко, каквото направѣше войводата, бѣ умно и добро и въ случая съгласието му да приеме пратеника бѣ одобрено отъ всички. Скоро следъ това бѣхъ извиканъ отъ Голоселската колиба въ „Корчуфка“ и тукъ заварихъ султанския пратеникъ. При разговора имъ не присѣтствувахъ, но после войводата ми каза, че той се водилъ около дейността на Апостола и че тоя разговоръ билъ горе-долу следния:

— Султанътъ ти дава 20,000 лири съ условие да напуснешъ революционния животъ и заживѣешъ мирно нѣкжде въ Европа.

— Въмѣсто лири, нека султанътъ даде свобода на народа и тогава не само азъ, но и всички нелегални четници ще напуснемъ революционния животъ — отговорилъ Апостолъ.

— Противъ кого се борите? — попиталъ бѣятъ.

— Противъ лошото турско управление — отговорилъ войводата.

— Защо тогава убивате хората?

— Невинни хора не убиваме. Наказваме със смърт само провинили се предъ освободителното ни движение, безразлично отъ коя народност и вѣра да сѫ тѣ.

— Но не мислите ли вие, че правителството може да изпрати много войска противъ васъ и тогава какво ще правите? — запиталъ беятъ.

— Ще се биемъ до последна възможностъ — отговорилъ му войводата.

Следъ частния разговоръ войводата му даде богато угощение. Американскиятъ кореспон-

дентъ пристигналъ да изглади недоразуменията въ Воденската чета, да проучи и анкетира положението въ южна Македония, респективно въ Ениджевардарското блато, да ревизира нашия районъ, а, може би, пристигна и въ връзка съ дохождането на американския кореспондентъ и султанския пратеникъ Нури бей. Той се възхищаваше отъ разположението и устройството на нашитѣ колиби и най-вече отъ скривалището ни „Корчуфка“, което сравняваше съ Портъ-Артуръ.

Сарафовъ си замина и ние почнахме старата

Четата на войводата — капитанъ Йорданъ Стояновъ при завръщането ѝ отъ въстанието презъ 1903 година. Между завърналитѣ се е и храбриятъ помощникъ на войводата — подпоручикътъ Илия Балтовъ

дентъ направи снимка на Апостола, пратеника-бегъ и кучето му и следъ това бѣ изпратенъ отъ четниците съ дружно „ура“.

Не се мина много време отъ заминаването на бега и азъ бѣхъ повиканъ въ Воденската колиба, тукъ заварихъ чужда чета, на войводата на която казваха „бегътъ“. Азъ не можахъ да узная името на тоя войвода, тъйкато при срещитѣ на пристигнали чужди четници и куриери имената имъ се пазѣха въ тайна. Отпосле нашиятъ войвода ми събщи, че пристигналиятъ „войвода-бегъ“ билъ Борисъ Сарафовъ. Понеже моята десетка бѣше свързка съ нашата и Воденската чети, войводата на пристигналата чета ме задължи да събщя на Апостола за пристигането на „бега“. Следъ два дена Апостолъ пристигна въ Воденската колиба, уреди работитѣ на Воденската чета и следъ това и двамата заминаха за колибата „Корчуфка“. Сарафовъ престоя нѣколко дни при Апостола, но какво сж говорили, не ни стана известно. Навѣрно, той

пѣсень — сражения съ грѣцкитѣ андарты и турската войска. Но сега вече при много по-трудни обстоятелства, защото неприятелътъ ни бѣше многоброенъ и срѣдствата му за борба противъ насъ бѣха по-свършени. Първи почнаха да ни нападатъ грѣцкитѣ андарты, които още въ началото на пролѣтътъ, когато турцитѣ бѣха завладѣли Зорбатската, Постолската и Киркаловската скали, бѣха се настанили тукъ въ отстѣпенитѣ имъ отъ турцитѣ колиби. Настанени въ тия колиби, тѣ най-първо почнаха своитѣ нападения въ полето — въ Вардарията и полскитѣ села на Боймьята, и, подъ покровителството на турската войска и правителството, оставиха свои десетки до с. Петрово — четири часа южно отъ Гумендже. Осигурени отъ тая страна и откъмъ Солунъ и Орумлука, съ помощта на Воденската и Берската грѣцки чети, тѣ почнаха да се доближаватъ и да ни нападатъ въ блатото отъ южната му страна — откъмъ Орумлука, и стигнаха на нѣколко стотинъ метра до на-

шитѣ колиби, одето почнаха да ни обстрелватъ, но безъ да ни нанасятъ поражение или сериозна пакостъ. Въ едно сражение убиха само дѣдо Мартинъ, уважаванъ отъ всички ни четникъ. По времето на честитѣ грѣцки нападения, къмъ края на м. юлий, единъ нашъ приятелъ мегленецъ, на име Абдулъ, субаша на едно Сланско село, ни събщи, че около 5,000 души аскеръ съ 7 орджия се готвятъ да ни нападнатъ. Сжщитѣ сж строили на брѣга една висока дървена наблюдателница.

Преди да почнатъ наблюденията си, турцитѣ заеха и Воденската пжтека, за да попрѣчатъ на отстъплението ни къмъ тая посока. Най-първо почнаха да бомбардиратъ сухата върба до колибата ни, а пехотинци по двама на лодка доближаваха

загуби въ убити и ранени. Много дни следъ това гърцитѣ не ни безпокояваха. Навѣрно, тѣ сж взимали участие въ приготовленията на новото турско нападение.

Известията отъвнѣ ставаха все по-тревожни и по-тревожни. Куриеритѣ ни донасяха, че турска войска ежедневно пристига и на чадѣри се настѣнява край брѣга на блатото. Въ това време се получи писмо отъ Борисъ Сарафовъ съ следното горе-долу съдържание: „Апостоле, вземи мѣрки, защото султанътъ е решилъ на всѣка цена да превземе Портъ-Артуръ. Многобройна войска съ артилерия и бронирани лодки се готви да те унищожи“. Следъ получаването на това писмо, Апостолъ извика всички прѣснати по блатото десетари на

Чаршията въ гр. Водень.

колибитѣ ни и ни откриха пушечна стрелба. Ние отъ своя страна открихме огънь срещу приближаващитѣ къмъ насъ войници и ги отблъснахме, въпрѣки това, че бѣха твърде много. Може би ще се види невѣроятнo това, но тъй е, тъй като множеството въ Ениджевардарското блато не играе роля. Тукъ една шепа четници могатъ да се противопоставятъ на стотици войници, тъй като това множество не може да настѣпни изведнажъ, а само двама по двама, и то въ една лодка. Завладѣниятъ при настѣплението преденъ постъ отново си повърнахме и заживѣхме както по-рано. По-късно разбрахме, че турцитѣ отстъпиха, за да се пригответъ за ново и по-добре организирано нападение. А дотогава грѣцкитѣ андарты отново зачестиха своитѣ нападения. Войводата пристигна при насъ и решихме да ги нападнемъ отъ нѣколко страни, като плана за нападението изработи той, но нетѣрпеливостъта и буйностъта на нѣкои четници осуетиха осществяването на плана и малко остана да коштува живота на войводата и всички четници. Неуспѣхътъ въ осществяването на плана одързости още повече гърцитѣ, които се доближиха толкова много, че слушахме заканичѣ и виковетѣ имъ: „Апостоле, ела да се биешъ“. Ние приехме поканата имъ. Една частъ, начело съ войводата, откри огънь отъ колибата, а други четници, качени на лодки и по пжтеки, известни само намъ, откриха огънь отъ нѣколко страни и заставихме гърцитѣ да се отдрѣпнатъ съ чувствителни

съветѣ. Въ съвещанието всички десетари решихме, Апостолъ да напусне блатото и въ околията да поддържа духа на населението, като въ удобни случаи да предизвика сражение въ разни мѣста и въ тила на турската войска, а всички десетари да останемъ въ блатото и продължимъ борбата до крайна възможностъ. Съгласно това решение стана едно ново разпредѣление на четницитѣ, а именно: лѣвото крило откъмъ с. Кариотица да се отбранява отъ Вьндьо; въ колибата „Корчуфка“ — центъра — останахъ азъ съ 16 души четници; а дѣсното крило да се охранява отъ две колиби: отъ Тома Дураковъ съ 6 души четници и Христо Кърлевъ (Беляла) съ 10 души въ колибата „Алгъна“, кжде-

то позициитѣ ни бѣха най-слабо подготвени за отбрана. Следкато Апостолъ обходи всички колиби, най-после той посети колибата „Алгъна“ и при Беляла престоя единъ день, одето и напусна блатото. Единъ день следъ това почнаха се нападенията. Най-първо бѣ нападната колибата „Алгъна“ отъ грѣцки андарты. Сражението трая нѣколко часа и безъ да се дадатъ жертви отъ наша страна, гърцитѣ бѣха отблъснати. Два дни следъ това сжщата колиба бѣ нападната отъ турска войска, накачила се на бронирани лодки. Почна се неравна борба, която трая нѣколко часа. Четницитѣ начело съ своя началникъ Беляла бориха се юнашки, но понеже защитата тукъ бѣше слаба и понеже едновременно колибата „Алгъна“ се обстрелваше и съ артилерия, всички момчета бѣха избити. Тамъ паднаха: Беляла, Дино отъ Юнчиитѣ, Григоръ отъ Пилорикъ, Конда хаджи Стояновъ, Доло отъ Крива и шестима други четници, имената на които не помня.

Тази скръбна вестъ ни донесе Тома Дураковъ, който съ своитѣ момчета се прибра при насъ. Редътъ бѣше нашъ. Отъ турската наблюдателница се виждаше покривътъ на нашата колиба „Корчуфка“. Изгасихме огньоветѣ, за да не ни издава димътъ, избихме и гължбитѣ и чакахме. Нападението не закѣснѣ. Една сутринъ, твърде рано, още въ зори, часовоятъ ни даде знакъ и като се взрѣхъ въ далечината, забелязахъ какъ предпазливо турски войници на бронирани лодки вървѣха къмъ колибата ни. Открихме огънь и се почна сражение, което

трая два часа, отъ 3 до 5 часа. Турцитъ спрѣха пушечната стрелба и се дръпнаха малко назадъ, но веднага се обади артилерията и къмъ колибата ни пусна 16 гранати безъ да ни нанесатъ нѣкаква повреда. Артилерията спрѣ, а следъ това се почна пушечна стрелба, която трая до 10 часа, когато бѣха пуснати нови 16 снаряди. Презъ това сражение падна убитъ Гоце Самарджията отъ Ениджевардаръ. Артилерията продължи да стреля и пусна нови 25 снаряда, презъ което време пушечната стрелба продължи до късно вечерята. Като видѣхме, че стоенето ни тукъ е безцелно, че жертвитѣ, които ще дадемъ, ще сж излишни, че турцитѣ сж се решили на всѣка цена да превзематъ колибитѣ ни и да ни избиятъ или изгонятъ отъ блатото и още предвидъ на това, че патронитѣ ни, донесени отъ Балинския складъ, сж негодни, решихме още сжщата нощъ да напуснемъ колибата „Корчуфка“. Унищожихме всичко ценно въ нея и двама по двама, качени на лодки, оттеглихме

се въ вътрешността на блатото, кждето на лодкитѣ престояхме два дѣня, а на третия дѣнь презъ нощта благополучно се промъкнахме презъ блокадата между Ениджевардаръ и с. Киркалово и се упътихме къмъ Паякъ планина, кждето въ с. Крива се срещнахме съ Апостола. Три дни следъ нашето заминаване турцитѣ заеха колибата „Корчуфка“ и овладѣха цѣлия гьолъ, за да стане по-късно отново обиталище на наши другари. Така завършиха борбитѣ на нашитѣ чети съ грѣцкитѣ андартѣ и съ турския аскеръ, които траяха почти непрекъснато презъ 1906 и 1907 години. Въ тѣзи борби паднаха много юначни четници. Но намѣрението на турското правителство и султана да унищожатъ „Ениджевардарското слънце“, не се сбѣднаха. Апостолъ съ своитѣ левентъ-юнаци продължи борбата и доказа и на султана и на Хилми-паша, че духътъ на истинския революционеръ е по-твърдъ отъ турскитѣ топове и бронирани лодки и че е по-свѣтълъ отъ турскитѣ лири.

Пано Константиновъ

Скици изъ дейността му като Велешки войвода

[Продължение отъ книга 10 (40)]

Борбата съ пропагандата бѣше жестока. Обективнитѣ и субективни условия въ Бабуна-планина налагаха решителни и съвмѣстни действия съ организационнитѣ чети отъ съседнитѣ райони, поради което всички акции трѣбваше да се обсъждатъ всестранно. По опитъ се знаеше, че една подготвена акция противъ пропагандата щѣше да докара сътълковения и съ турскитѣ войски, които безъ друго щѣха да се яватъ въ помощъ на пропагандата и ударятъ организационитѣ чети. Обаче, за ВМРО бѣше отъ голѣмо значение, докато не бѣше настѣпила суровата зима, да се взематъ бързи и ефикасни мѣрки, защото всѣко отлагане влияеше зле и всрѣдъ четницитѣ и всрѣдъ мѣстната милиция, но преди настѣпилитѣ проливни дъждове такива не можеха да се проведатъ. Зимната борба ставаше невъзможна поради физическо изтощаване. Поради тия обстоятелства ВМРО трѣбваше да вземе мѣрки, при настѣпване на пролѣтъта, да разполага съ нужнитѣ сили и срѣдства за борба противъ пропагандата. Положението на Константинова бѣше много трудно. Той не знаеше спокоенъ сънъ или почивка. Той бѣше подложенъ на постоянни тревоги, нападения, сражения, засади, организационни дѣлови работи, преминаване на организационни чети презъ района му и отпращани отъ него по каналъ заедно съ Алябака и Арсо Локвички презъ Порѣчието. Всичко това му се бѣше отпечатало на челото. Въ лицето на Алябака той виждаше другаръ, приятель, съратникъ, който стопляше неговата неспокойна душа. Това близко другарство даваше на Константинова възможността да изживява и понася по-спокойно тия тежки борби. Чрезъ постоянния си контактъ съ Порѣчкия войвода Арсо Локвички, той имаше възможността да узнава намѣренията на пропагандата и взема мѣрки за отбрана.

Съ настѣпването на пролѣтъта на 1906 година, пропагандата искаше на всѣка цена да пробие фронта на ВМРО и осъществи своя дълбоко обмисленъ планъ, а именно: презъ Кичевско — Дебърца — Стружко да стигне Охридското езеро; презъ Крушевско и Демиръ-Хисарско — до Пелистеръ и Прѣспа; презъ Велешко — Прилепско — Мари-

овско — до Мъгленията, като въ Мъгленията се свържатъ и влѣзатъ въ непосредствени връзки съ грѣцкитѣ андартѣ и образуватъ общъ фронтъ: Мъгленията — Битоля — Пелистеръ — Прѣспа — Охридъ — Струга. За горнята целъ сръбската пропаганда бѣше постигнала споразумение съ грѣцкитѣ андартѣ.

За да може да се проведе бждещата пролѣтна борба, войводитѣ Сугаревъ, Константиновъ и Алябака, следъ редъ конференции, решиха, Сугаревъ да замине въ Битолско и подготви тамошнитѣ организационни чети за бждещата акция. Той трѣбваше да се срещне съ Битолското окръжно рѣководство и съ всички районни чети, съ които да уговори точно дѣня, въ който наложително всички чети на ВМРО отъ Костенарията до Скопие и отъ Дебърско до Тиквешията да обсадятъ Порѣчието и се справятъ съ нелегалната сила на сръбската пропаганда. Въ изпълнение на взетото решение, Сугаревъ съ 7 четници замина за Битолско, оставяйки цѣлата си чета въ Велешко.

Пропагандата чрезъ своитѣ агенти навреме е получила сведения за заминаването на Сугарева, вследствие на което на 26. септемврий призори четитѣ на Григоръ Соколовъ, Иованъ Дългачотъ, Илия Мочковъ, Стефанъ Келеша и Тренко Крапчининъ обсаждатъ с. Орѣше. При „Старото черквище“ сж на квартира Пано Арнаудовъ и Наумъ Йосифовъ съ нѣколцина четници. Тамъ започва сражението. Неприятелътъ стреля ураганенъ огънь. Четитѣ отъ селото не смѣятъ да стрелятъ, за да не попаднатъ между два огня. Отъ „Старото черквище“ групата дава решителенъ отпоръ. Почва се бомбенъ огънь. По обѣдъ пристига аскеръ отъ с. Богомила и, следвайки отгдето пукатъ манлихеритѣ, къмъ това мѣсто отправя стрелбата. Подъ залповия огънь на групата отъ „Черквището“, Константиновъ и Алябака съ четитѣ си излизатъ вънъ отъ селото и заематъ по-сгодни позиции. При настѣпване на нощта, чрезъ атаки, четитѣ на групи отстъпватъ и късно презъ нощта се прибиратъ на сборния пунктъ „Кулата“, край с. Папрадище.

При отстъплението си към Порѣчието сръбските чети запалват четири селски къщи.

Постоянните сражения на организационните чети съ тия на пропагандата сж оставили дълбоки и неизличими следи въ народната душа. Незнаенъ народенъ поетъ възпѣва Пано Константиновъ, Иванъ Алябака и Арсо Локвички като народни герои и отъ пѣснитѣ ярко личи радостта на Орѣшките девойки за храбростта на войводитѣ.

Презъ м. януарий 1906 година, изпратениятъ за бойни материали Велко Апостоловъ Попадийски пристига съ 11 нови четници. За да може да под-

Атанасъ Ивановъ (влѣво) отъ с. Голѣмо-Коняре, Пловдивско, и Илия Русевъ (вдѣсно) отъ с. Бѣла-рѣка, Борисовградско. И двамата бѣха презъ 1907 година четници въ четата на Иванъ Наумовъ-Алябака

готви Велешкия революционенъ районъ за пролѣтната кампания, отива на среща съ ръководството на ВМРО, давайки дума на организационитѣ дейци, че ще уреди въпроса за даване повече бойни сили и че най-късно следъ два месеца ще се върне между тѣхъ за нови борби.

Презъ м. априлъ 1906 година, Константиновъ съ 20 членна чета потегля за Велешко. На 17. априлъ с. г. Скопскиятъ войвода Боби Стойчевъ пресрѣща четата и я отвежда за нощуване въ манастиря „Свети Иванъ“, край Вѣтърско. Рано сутринта, вследствие на проследяване, дветѣ чети

бѣха обкржжени отъ трихилядна турска армия — пехота, артилерия и кавалерия. Следъ 16 часовъ непрекъснатъ бой съ добре екипираната турска армия, ръководена отъ австрийски жандармерийски офицери, къмъ 9 часа презъ нощта, Константиновъ и Боби Стойчевъ подготвятъ стремителна атака за пробиване неприятелскитѣ вериги. Бързо се отварятъ манастирскитѣ врати, хвърлятъ се бомби срещу стоещия напредъ кавалерийски взводъ, който, изплашенъ отъ адския взривъ, отстъпва въ паника. Бойцитѣ отново отварятъ манастирската врата и атакуватъ пехотата и отлитатъ въ тилъ на неприятеля. По недоразумение една частъ отъ аскера почва да обстрелва друга. Това дава възможностъ на четитѣ да се измъкнатъ отъ обсадата.

На 19. априлъ Константиновъ съ четата си остава въ с. Новачене, а Боби Стойчевъ отива въ Лугунци. На 20. с. м. четата на Боби бѣ обкржжжана и избита, а селото опожарено. Аскерътъ бѣ плъзналъ изъ селата, голѣма частъ отъ жителитѣ на които бѣгатъ къмъ града Велесъ, за да избѣгнатъ ятагана на озвѣрения башубозукъ. При това положение четата изпада предъ алтернативата: ако стои въ Новачене, да бжде открита и избита отъ плъзналия по обиски аскеръ, а отъ друга — пжтищата сж запазени отъ неприятеля и не може да се излѣзе. Но въ критични минути давящиятъ се и за сламка се лови. У Константинова узрѣва и закрепва мисълта да влѣзе въ Велесъ — жестъ, отъ който на мнозина биха побѣлѣли коситѣ. Той прави на четниците предложението: „Отъ манастиря се спасихме, новъ животъ живѣемъ, но истинското спасение ще бжде, ако можемъ да влѣземъ въ града; иначе сме изгубени“. Всички съ радостъ посрѣщатъ думитѣ на войводата. Изпратенитѣ на рекогносцировка организационни куриери се завръщатъ и донасятъ, че шосето за града е завардено и постоветѣ стоятъ въ страни отъ шосето на стотина крачки.

На 21. априлъ, къмъ полунощъ, съ голѣмо самообладание, присѣствие на духъ и твърда вѣра, четниците — по на десетина крачки единъ следъ другъ — се промъкватъ незабелязано по шосето и призори цѣлата чета влиза въ къщата на Войновъ, вуйко на войводата. Събуденъ отъ сънъ, Войновъ прегръща своя внукъ и набързо, безъ да държи смѣтка за опасността, настанява цѣлата чета въ къщата си. Следъ това Войновъ излиза въ центра на града и съобщава на организационното ръководство за спасяването на четата. Тоя денъ става празникъ на революционния Велесъ и велешани предъ нищо не се спиратъ, само и само да могатъ да видятъ бойцитѣ. На другия денъ четата се настанява на квартири и престоява цѣли десетъ дни. Турската властъ отъ особеното весело настроение на гражданитѣ подушва, че четата се е промъкнала въ града, но предъ страха да не станатъ междусособици въ града, турцитѣ си правятъ оглушки.

(Следва).

Стефанъ Аврамовъ.

Съ настоящата 1 (41) книга, ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ влиза въ петата година отъ своето съществуване. Годишниятъ му абонаментъ (за 10 книги) за България е 120 лева, за извънъ България — 200 лева и за Америка — 2 долара. Цената на отделната книга въ България е 15 лева. Всичко, което се отнася до редакцията и администрацията на списанието, се изпраща: До КАНЦЕЛАРИЯТА НА РЪКОВОДНОТО ТѢЛО НА ИЛИНДЕНСКАТА ОРГАНИЗАЦИЯ, улица Алабинъ, 30. — София. Телефонъ 19-32.